

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์ที่เกิดมาทุกเผ่าชนย่อมมีความแก่เป็นธรรมดา (ชรา ฌมโอมหิ ชร) แต่ความแก่ ความชรา หรือความเป็นผู้สูงอายุนั้นดูเหมือนว่าจะ เป็นเงื่อนไขบังคับให้เห็นถึงชีวิตที่ผ่านโลกมา อย่างช้าชองมีประสบการณ์หลากหลาย ต้องต่อสู้ฟันฝ่ากับอุปสรรคนานัปการ ผ่านร้อน ผ่านหนาว ทุกข์ สุข มาจนนับครั้งไม่ถ้วน

สถาบันและองค์กรต่าง ๆ ของโลก ได้เล็งเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุเช่นกันเป็นต้นว่า องค์การอนามัยโลกได้กำหนดคำขวัญวันอนามัยโลกเมื่อปี พ.ศ.2525 ว่า "Add Life to years" ซึ่งมีความหมายว่า "ให้ความรัก นึกถึงอนามัย ผู้สูงวัยอายุยืน" (ศุภวัลย์ พลายน้อย. 2525 : 60) และจากการประชุมสมัชชาโลกในปีเดียวกันได้กำหนดเรียกบุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นผู้สูงอายุ (The Elderly) หรือ (Aging)

อันที่จริงวัยสูงอายุนับเป็นวัยแห่งความสุขุมรอบคอบ ด้วยผ่านประสบการณ์มากมายมักมองเห็น การณ์ไกล หรืออาจตัดสินใจได้ดีกว่าวัยอื่น แต่อย่างไรก็ตาม วัยนี้เป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงไปในทาง ที่เสื่อมลงทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทางด้านสังคม เป็นต้นว่า ด้านร่างกาย ผิวหนังจะสูญเสียความ ยืดหยุ่น ทำให้เหี่ยวย่น ผมเปลี่ยนสีและอาจร่วง กระดูกข้อต่อ กล้ามเนื้อตลอดจนเนื้อเยื่อเสื่อมคุณภาพ ประสาทสัมผัส หู ตา จมูก ลิ้น ตลอดจนสมองเสื่อมถอย แม้อวัยวะภายใน เช่น ปอด, ไต, ตับ, กระเพาะ, ลำไส้ ตลอดจนระบบไหลเวียนของโลหิต ระบบทางเดินอาหาร ก็อาจผิดปกติลงได้ เป็นต้น

ในด้านจิตใจ ผู้สูงอายุอาจมีความกลัว วิตกกังวล ต้องการพึ่งผู้อื่นหรืออาจยึดมั่นถือมั่นใน ตนเองสูงและอาจต้องการผู้ร่วมสนทนามากขึ้น ด้วยบุตรหลานหรือผู้ใกล้ชิดเริ่มห่างเหินไป ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมนั้น ผู้สูงอายุอาจขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ไม่มีรายได้ หรือ

มีรายได้น้อย เนื่องจากต้องถูกปลดจากภาระหน้าที่การงานที่เคยปฏิบัติอยู่ หรือเกิดความเปลี่ยนแปลงในครอบครัว ด้วยบุตร หลาน เครือญาติแยกครอบครัวอพยพโยกย้ายไปอยู่สถานที่ใหม่ เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มักเป็นสาเหตุให้ผู้สูงอายุเกิดความไม่มั่นคงทางจิตใจ รู้สึกว่าเหว่ หมดหวัง หรือท้อแท้ในชีวิต บางรายอาจซึมเศร้า เนื่องจากรู้สึกถึงความเสื่อมถอยของระบบต่าง ๆ ในร่างกาย บางรายอาจได้รับความกระทบกระเทือนใจจากบุตรหลานหรือคนรอบข้าง บางรายอาจถูกทอดทิ้ง ทำให้ต้องดิ้นรนทำมาหากินเลี้ยงชีพด้วยตนเอง ทั้ง ๆ ที่ ผู้สูงอายุควรได้รับการช่วยเหลือบ้างตามหลักมนุษยธรรม เป็นต้นว่า ในด้านสุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน สิ่งแวดล้อม หรือสวัสดิการสังคม เป็นต้น

ผู้สูงอายุนั้น แม้ว่าจะมีวัยล่วงเกิน 60 ปี แล้วก็ตาม แต่ในบางรายยังมีความสามารถสูง อาจเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา หรือกระทำการกิจกรรมทางสังคมหรือการเมือง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สูงอายุจึงควรได้รับการยอมรับและให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมตามกำลังสติปัญญาและความสามารถ

ชาวไทยมีโครงสร้างทางวัฒนธรรมและชนบทกรรมนิยมประเพณี เคารพยกย่อง เทิดทูนช่วยเหลือเกื้อกูล คนชราโดยให้ความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติ จนมีคำพูดในเชิงนับญาติผู้ใหญ่เสมอ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ผู้เฒ่า ผู้แก่ พ่อลุง แม่ป้า คุณน้า คุณอา พ่อตุ้ แม่ตุ้ เป็นต้น บางรายถึงกับมีกรรมนิยมล้างเท้า ให้ผู้เฒ่าผู้แก่ก่อนที่จะขึ้นบ้านเรือน ด้วยถือว่าเป็นสิริมงคลแก่ผู้กระทำ

นอกจากนี้เมื่อถึงวันขึ้นปีใหม่แบบ ไทยที่เราเรียกกันว่า "สงกรานต์" บุตรหลานมักจะพากันมากราบกรานญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือด้วยรูปเทียนแพ พร้อมกับนำน้ำหอม น้ำอบ ไปรดให้ท่านพร้อมกับขอพรเพื่อเป็นสิริมงคล ในการที่จะดำเนินชีวิตต่อไป หรืออาจนำผ้านุ่ง ผ้าห่ม หรือเครื่องใช้ไม้สอยที่จำเป็นมามอบให้ด้วยความเคารพอย่างสุดซึ้ง ถือว่าเป็นหน้าที่ที่บุตรหลานพึงปฏิบัติ ในลักษณะ "กตัญญูตเวทิตา" ญาติผู้ใหญ่จะมีความสุข อบอุ่น ที่ได้พบหน้าตา หรือทราบข่าวคราวของบุตรหลานในวันนั้น

ปัจจุบัน สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก สภาพการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นน้อยเต็มที่ โดยเฉพาะในสังคมหรือชุมชนเมือง สถาบันครอบครัวจะมีข้อจำกัดบีบรัดจากระบบเศรษฐกิจ และค่านิยมที่เป็น

กระแสวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาหล่อหลอมกล่อมเกล่าให้คนรุ่นใหม่ในสังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลง
เบี่ยงเบนพฤติกรรมไปมากขึ้นทุกทีจนดูว่าขาดการระบธรรม ซึ่งมักจะพบเห็นข่าวคราวจากหน้า
หนังสือพิมพ์ในลักษณะเช่นนี้เสมอเป็นต้นว่า ลูกกอดตัณญ์ขับไล่ไล่ส่งบุพการีออกจากบ้าน, หลานทรพี
ฆ่าปู่ตนเองเพื่อหวังมรดก, ตายายถูกทอดทิ้งให้รับชะตากรรม, ขบวนการคนแก่ชอกทานทั่วกรุง,
ฆ่าคนชราเฝ้าบ้านแย่งทรัพย์, ลูกบังคับแม่แบ่งมรดกที่ดินและทรัพย์สินก่อนถึงแก่กรรม

นอกจากลักษณะดังกล่าวแล้ว ยังมีผู้สูงอายุอีกเป็นจำนวนมากที่บุตรหลานเจตนาสั่งให้ไปอยู่
ในสถานสงเคราะห์คนชรา ด้วยเห็นว่าไม่มีประโยชน์จะใช้สอยหรือเป็นภาระที่จะต้องเลี้ยงดูเกิน
จำเป็น ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งก็ถูกทอดทิ้งให้ดำเนินชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยวตามลำพัง ได้รับการยอมรับ
นับถือจากคนรุ่นหลังน้อยลงทุกขณะ ทั้งยังประสบปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ซึ่ง
เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอีกด้วย ประกอบกับจำนวนประชากรผู้สูงอายุมีเพิ่มมากขึ้น ดังปรากฏ
สถิติในปี พ.ศ. 2525 มีผู้สูงอายุ 2.6 ล้านคนเศษ เพิ่มขึ้นจาก ปี พ.ศ. 2515 ซึ่งมีอยู่เพียง
1.7 ล้านคนเศษเท่านั้น นับได้ว่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี และจะมีแนวโน้มเพิ่มเป็นจำนวนถึง
3.1 ล้านคนในปี พ.ศ. 2535 (นิวัต กลิ่นงาม. 2532 : 53)

ข้อมูลดังกล่าวมาเป็นลำดับนั้น แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุหรือคนชรา จะเป็นปัญหาใน
สังคมไทยมากขึ้นทุกวัน ซึ่งอาจจะเกิดมาจากตัวผู้สูงอายุเองที่ไม่สามารถปรับสภาพจิตใจของ
ตนเองได้ เนื่องจากเคยเป็นผู้มีความสามารถหลายลักษณะแต่กลับต้องอยู่ว่างเปล่าให้เป็นภาระ
ของผู้อื่นเมื่อชราภาพลงหรืออาจจะเกิดจากบุตรหลานผู้ใกล้ชิดไม่รับผิดชอบให้ความคุ้มครองดูแล
เท่าที่ควรจะเป็น ตามรูปแบบของวัฒนธรรมและสังคมไทยที่เคยประพฤติปฏิบัติกันมาแต่อดีต

อย่างไรก็ดี การศึกษาประชากรวัยผู้สูงอายุในเชิงวิเคราะห์ น่าจะก่อให้เกิดประโยชน์
แก่ประชากรวัยอื่น ๆ ได้โดยเฉพาะในด้านการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ การถ่ายทอด
ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับวิชาชีพ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ทั้งยังจะได้ทราบข้อมูลปัญหาเกี่ยวกับ
ตัวผู้สูงอายุเอง ในสถานการณ์การดำเนินชีวิตปัจจุบันและปัจจัยพื้นฐานทางสังคม ซึ่งจะแสดงให้เห็น
ถึงสภาพของผู้สูงอายุได้ว่าเป็นเช่นไรบ้าง ข้อมูลดังกล่าวอาจเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้เห็น
คุณค่าของผู้สูงอายุเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวนโยบายด้านสวัสดิการจากรัฐ เป็นประโยชน์ต่อ

อนุชนและบุตรหลานในการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ และเป็นพลังเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถปรับสภาพทางกายและจิตใจให้อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสถานภาพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมือง อีสานเหนือ ในด้านต่อไปนี้

1. วิธีในการดำเนินชีวิต
 - 1.1 อาหารการกิน
 - 1.2 ที่อยู่อาศัย
 - 1.3 เครื่องนุ่งห่ม
 - 1.4 การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ
2. ปัจจัยแวดล้อมพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ
 - 2.1 ด้านสังคม
 - 2.2 ด้านเศรษฐกิจ
 - 2.3 ด้านการประกอบอาชีพ
 - 2.4 ด้านศาสนาและความเชื่อ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จะได้ทราบสถานภาพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมือง อีสานเหนือ ดังนี้

1. การดำเนินชีวิตประจำวันในปัจจุบัน เป็นเช่นไรบ้างทั้งในด้านอาหารการกิน, ที่อยู่อาศัย, เครื่องนุ่งห่ม และแนวปฏิบัติในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ
2. ปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยแวดล้อมพื้นฐานในด้านสังคม, เศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ ด้านศาสนาและความเชื่อ นั้น ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมือง อีสานเหนือได้ประสบอย่างไรบ้าง และได้ดำเนินการแก้ไขในลักษณะใด

3. จะได้ทราบข้อมูลที่เป็ปัญหาและคตินิยมในการปฏิบัติทั้งนี้เพื่อที่จะสามารถแก้ไข
ปัญหาได้ตรงจุด พร้อมทั้งสามารถหาแนวทางส่งเสริมสภาพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมือง
อีสานเหนือได้ ตามที่ควรจะเป็น ทั้งยังอาจเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้สูงอายุในเขตจังหวัดอื่น ๆ
อีกด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาสภาพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมือง อีสานเหนือครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนด
ขอบเขตดังนี้

1. จะศึกษาประชากรผู้สูงอายุในพื้นที่เขตเทศบาลเมือง 10 เขต มี
 - 1) เทศบาลเมืองขอนแก่น
 - 2) เทศบาลเมืองอุดรธานี
 - 3) เทศบาลเมืองเลย
 - 4) เทศบาลเมืองหนองคาย
 - 5) เทศบาลเมืองนครพนม
 - 6) เทศบาลเมืองมุกดาหาร
 - 7) เทศบาลเมืองสกลนคร
 - 8) เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์
 - 9) เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด
 - 10) เทศบาลเมืองมหาสารคาม
2. กำหนดศึกษาประชากรโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย จากเขตเทศบาลเมืองทั้ง
10 เขต ๆ ละ 20 ราย รวม 200 ราย
3. กำหนดศึกษาเฉพาะประชากรที่เป็นผู้สูงอายุเท่านั้น โดยกำหนดเกณฑ์อายุตั้งแต่
60 ปีขึ้นไป

4. กำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 200 ราย โดยแต่ละพื้นที่จำแนกเป็น ประชากรชายและหญิงจำนวนเท่า ๆ กัน

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

สภาพภาพ หมายถึง ภาวะการดำเนินวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในรูปลักษณะต่าง ๆ ซึ่งอาจพิจารณาได้จาก พฤติกรรม, บทบาท, หน้าที่และการปรับตัว เป็นต้น

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคล ชาย, หญิง ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป

อีสานเหนือ หมายถึง เขตเทศบาลเมืองซึ่งอยู่ ณ ที่ตั้งจังหวัด อันมีปริมาณพลอยู่ตอนเหนือของภูมิภาคอีสาน ซึ่งมีอยู่ 10 เขตเทศบาลเมือง ได้แก่ เทศบาลเมืองมหาสารคาม ขอนแก่น อุดรธานี เลย หนองคาย สกลนคร กาฬสินธุ์ นครพนม มุกดาหาร และร้อยเอ็ด

วิธีวิจัย

54

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดระบบวิธีและขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

1. ขั้นสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร
 - 1.1 สำรวจและเก็บรวบรวมเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
 - 1.2 สำรวจและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ จำนวนประชากรและ

สภาพท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองทั้ง 10 เขต ในอีสานตอนเหนือ

2. ขั้นสำรวจและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสังเกต สัมภาษณ์ และสอบถาม ซึ่ง

ผู้วิจัยจะดำเนินการดังนี้

- 2.1 การสังเกต สังเกตวิถีชีวิตความเป็นอยู่และปัจจัยแวดล้อมพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง

กับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งจะใช้วิธีสังเกตเป็น 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) เป็นการสังเกตสถานภาพของผู้สูงอายุโดยทั่ว ๆ ไป

แบบที่ 2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นการสังเกตโดยเข้าไปร่วมอยู่ในเหตุการณ์หรือกิจกรรมที่ผู้สูงอายุกำลังดำเนินการปฏิบัติอยู่

2.2 การสอบถามหรือสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ หรือสอบถามไปตามสถานการณ์แวดล้อมที่เกิดขึ้นก่อนและหลังกิจกรรม หรืออาจสอบถามสัมภาษณ์ขณะกำลังกระทำกิจกรรมอยู่ในบางกรณี โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีสัมภาษณ์หรือสอบถาม 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 แบบที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นการสอบถามหรือสัมภาษณ์ตามแบบที่กำหนดไว้

แบบที่ 2 แบบที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เป็นการสอบถามหรือสัมภาษณ์ไปตามสถานการณ์แวดล้อม

3. การจัดการทำกับข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ สังเกต สอบถาม และสัมภาษณ์มาดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การจัดจำแนกข้อมูล

1) วิธีการดำเนินชีวิต ของผู้สูงอายุจำแนกตามเพศและอายุ
ในด้านต่อไปนี้

(1) อาหารการกิน

(2) ที่อยู่อาศัย

(3) เครื่องนุ่งห่ม

(4) การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ

2) ปัจจัยแวดล้อมพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ จำแนกตามเพศ, อาชีพ, ระดับการศึกษา รายได้ และลักษณะการปฏิบัติศาสนกิจ โดยพิจารณาปัจจัยในด้านต่อไปนี้

- (1) ด้านสังคม
- (2) ด้านเศรษฐกิจ
- (3) ด้านการประกอบอาชีพ
- (4) ด้านศาสนาและความเชื่อ

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลซึ่งได้บันทึกและแจกแจงไว้แล้วนั้น มาพิจารณาวิเคราะห์หาสาเหตุถึงความจำเป็นในการประพฤติปฏิบัติ เช่นนั้นว่าเกี่ยวข้องกับปัจจัยใดบ้างและแนวพฤติกรรมดังกล่าวควรทำเป็นปกติธรรมดาด้วยความพึงพอใจหรือด้วยความบีบรัดจากสภาพการณ์อย่างอื่น

4. การนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยจะนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ระยะเวลาทำการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลา 1 ปี โดยเริ่มตั้งแต่เดือน มกราคม พ.ศ. 2534 ถึงเดือน กันยายน พ.ศ. 2535

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเอกสารอ้างอิง

* การศึกษาวิจัยและงานค้นคว้าเกี่ยวกับผู้สูงอายุ นั้น ได้มีผู้ศึกษาและนำเสนอไว้หลายลักษณะ ทั้งในรูปงานวิจัย บทความทางวิชาการ และงานเขียนเสนอทัศนะ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอเพื่อประกอบการศึกษาอ้างอิง ดังต่อไปนี้

1) จริยวัตร คมพัยค์ม์ (2525 : 43-48) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการของความชรา โดยเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของคนชราว่ามีอยู่ 3 ประการ ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงทาง

ด้านร่างกาย, จิตใจ และด้านสังคม ซึ่งถ้าคนชราขอมรับสภาพและปรับตัวได้เมื่ออย่างเข้าวัยชรา ก็จะมีความสุขได้

① นริศ เจนวิริยะ (2529 : 96-98) กล่าวถึงเรื่องความแก่ตามหลักวิทยาศาสตร์ว่ามี 2 แบบ คือ การที่เซลล์แก่ลงเนื่องจากอิทธิพลของพันธุกรรม และความแก่ที่เป็นผลจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งนักวิทยาศาสตร์พยายามศึกษาค้นคว้าเพื่อเอาชนะความแก่อยู่เรื่อยมา อย่างไรก็ตามมีปัจจัยหลายประการที่ช่วยให้อายุคนยืนยาวขึ้น เช่น การออกกำลังกาย อาหาร การทำจิตใจให้มองโลกในแง่ดี อยู่เสมอ และการหลีกเลี่ยงสิ่งแวดล้อมที่ทำให้แก่เร็วขึ้น

ผลประสิทธิ์ ฤทธิ์รักษา (2530 : 73-76) ให้ทัศนะเกี่ยวกับผู้สูงอายุกับปัญหาอาชญากรรมว่า ผู้สูงอายุอาจประสบเคราะห์กรรมถูกทำร้ายเป็นอันตรายต่อชีวิตได้เนื่องจากทรัพย์สิน ส่วนใหญ่ ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลภายนอกเช่น โจร ชโมย แต่ก็อาจเป็นบุคคลใกล้ชิดได้ เช่น บุตรหลานที่มีจิตใจ โลกหวังประโยชน์จากผู้สูงอายุ ดังนั้นผู้สูงอายุจึงต้องเพิ่มความระมัดระวังเมื่ออยู่บ้านหรือไปไหน ตามลำพัง และต้องเฝ้าเพื่อนในบ้านตามสมควร ไม่ทำความรำคาญกับลูกหลานหรือลูกจ้างจนเป็นเหตุให้ถูกทำร้าย ตลอดจนต้องเก็บทรัพย์สินไว้ในธนาคารเพื่อความปลอดภัยแก่ตัวเอง

② ศึกษา วิโรจนรัตน์ (2525 : 49-52) กล่าวถึงสุขภาพจิตของผู้สูงอายุว่า มีความเสื่อมตามสภาพ ฉะนั้นจึงต้องส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุด้วยการสร้างความมั่นคงด้านจิตใจให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่า มีความหมายและมีความสำคัญต่อบุคคลอื่น และผู้สูงอายุก็ควรเตรียมตัวเอง ได้แก่ การยอมรับและกล้าเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ สร้างภาพพจน์ที่ถูกต้องเกี่ยวกับวัย เลือกทำงานที่ตนสนใจ จัดเตรียมบ้านให้พร้อม เหมาะสมและอำนวยความสะดวกตามวัย ตลอดจนการยอมรับความตายว่าเป็นของธรรมดา

③ ทองอยู่ แก้วไทรยะ (2531 : 17-41) ศึกษาผู้สูงอายุในสังคมไทยจากจังหวัดที่เป็นตัวแทนภาคจำนวน 5 จังหวัด และกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาสรุปว่า ชาดแคลนที่ดันทำมาหากิน ประสบปัญหาเกี่ยวกับความยากจน มีความวิตกกังวลในเรื่องรายได้ สุขภาพและเป็นห่วงลูกหลาน ผู้สูงอายุเพศชายจะมีความสุขเมื่อได้รับความเคารพนับถือจากบุตรหลานและการมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ จำนวนบุตร ระดับการศึกษาและอาชีพปัจจุบันเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความวิตกกังวล

ของผู้สูงอายุ ส่วนตัวแปรที่สัมพันธ์กับลักษณะความสุข ได้แก่ เพศ ศาสนา สถานภาพสมรส บุคคลที่อยู่อาศัยร่วมกัน จำนวนบุตรหลาน งานอดิเรก และการสังสรรค์กับบุคคลอื่น ผู้สูงอายุจะมีความภาคภูมิใจที่ได้เลี้ยงดูบุตรหลานให้ประสบความสำเร็จในชีวิตและได้ทำบุญทำทาน ส่วนความคาดหวังในอนาคตคือ การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา มีเศรษฐกิจที่มั่นคง และอยู่กับบุตรหลาน โดยมีตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังคือ เพศ การศึกษา อาชีพและงานอดิเรก

ศิริพร จิตรพลี (2527 : 53-60) แสดงทัศนะแก่ผู้สูงอายุว่ามีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในทางที่เสื่อมลงทั้งร่างกายและจิตใจ ทำให้ผู้สูงอายุมีความไม่เอียงที่จะเกิดความท้อแท้และกระทบกระเทือนใจได้ง่าย จึงควรส่งเสริมและดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยได้รับการตรวจร่างกายจากแพทย์เป็นประจำทุก 6 เดือน หรืออย่างน้อยปีละครั้ง ควรได้รับการพักผ่อนอย่างเพียงพอ มีการออกกำลังกายเป็นประจำและสม่ำเสมอ ระวังโรคและอุบัติเหตุต่าง ๆ เมื่อผู้สูงอายุเจ็บป่วยต้องรีบรักษาทันที ตลอดจนดูแลเรื่องอาหารและสุขภาพจิตด้วย

อรุณี เจตศรีสุภาพ (2525 : 25-29) กล่าวถึงหัวใจคนแก่ว่า สภากร่างกายและจิตใจที่เปลี่ยนแปลงทำให้คนแก่ต้องการลูกหลานเป็นเพื่อนมากกว่าทรัพย์สินหรือเกียรติยศ ซึ่งคนแก่ในปัจจุบันได้รับปัญหาเรื่องความเหงาและอ้างว้างมากขึ้น ลูกหลานจึงควรอุปการะให้ความสุขแก่ท่านตามอัตภาพให้สมกับที่ท่านเคยเลี้ยงดูอุ้มชูมา

๕ บุญสม ยอดมาลี (2528 : 1-7) ได้แปลบทความเรื่องวัยผู้สูงอายุกับความสัมพันธ์ระหว่างวัย สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุในปัจจุบันกำลังประสบปัญหาชีวิตและความเป็นอยู่มากกว่าในสมัยก่อน เนื่องจากการทอดทิ้งของลูกหลาน ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุนี้ได้รับความสนใจจากชุมชนนานาชาติมานานแล้ว ยูเนสโกก็ให้การพิจารณาเพิ่มเติมบทบาทของผู้สูงอายุและบรรจุไว้ในแผนการดำเนินงานประจำปี ค.ศ. 1984-1989 (2527-2531) ทั้งหน่วยงานของทางราชการและเอกชนก็จัดบริการพิเศษให้ประชาชนแต่ละกลุ่มอายุ โดยเฉพาะเห็นความสำคัญของประสบการณ์ชีวิตและประสบการณ์การทำงานของผู้สูงวัยที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชากรวัยอื่น ๆ

๔ จันทนา รณฤทธิวิชัย (2530 : 89-91) กล่าวถึงการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุว่า ควรส่งเสริมสุขภาพกาย ได้แก่ การรักษาความสะอาดส่วนต่าง ๆ ผิวหนัง ผม มือ เท้า เล็บ ปาก และฟัน การดูแล

สุขภาพตา เอาใจใส่เรื่องเสื้อผ้า นอนหลับและพักผ่อนอย่างเต็มที่ ตลอดจนรักษาท่าทางและการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น นอกจากนี้

๕ จันทนา ฤทธิชัย (2530 : 87-89) ยังได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุว่า เป็นไปในทางเสื่อมมากกว่าการเจริญเติบโต ซึ่งแตกต่างกันในแต่ละคน ผู้สูงอายุจึงต้องปรับตัวและยอมรับสภาพการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่วนผู้อยู่ใกล้ชิดก็ต้องเข้าใจและยอมรับสภาพนั้น ๆ ด้วย เพื่อปฏิบัติได้อย่างถูกต้องให้ผู้สูงอายุมีความสุข

๖ สุรกุล เจนอบรม (2532 : 15-29) กล่าวถึงวิชาด้านครุศึกษาว่า เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุ และกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ เนื้อหาของวิชาจึงมี 3 ลักษณะ คือ ด้านทฤษฎี เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทางร่างกาย อารมณ์ และสังคม ด้านวิธีการ เป็นการศึกษาและพัฒนารูปแบบของงานวิจัยที่เหมาะสม เพื่อตรวจสอบหรือหาคำตอบเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ตลอดจนศึกษาถึงเทคนิคการปฏิบัติให้แก่ผู้สูงอายุ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเนื้อหาด้านการประยุกต์ เป็นการนำข้อมูลที่ได้รับจากด้านทฤษฎีและวิธีการปฏิบัติให้เกิดประโยชน์

๗ นิวัติ กลิ่นงาม (2532 : 53-68) ได้ศึกษาถึงสภาพปัญหา ความต้องการ เป้าหมายชีวิต และการเตรียมตัวของผู้สูงอายุ ผลการศึกษาสรุปว่า ผู้สูงอายุมีอาการเจ็บป่วยทั้งภายนอกและภายในร่างกาย จึงควรมีการดูแลและเอาใจใส่ผู้สูงอายุอย่างระมัดระวัง ส่วนด้านจิตใจและอารมณ์นั้น ผู้สูงอายุมักจะโกรธ ขุ่นเคืองและรู้สึกหวาดกังวล ในการสูญเสียความสำคัญลงไป ผู้สูงอายุจึงยังมีปัญหาต่าง ๆ มากทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ และฐานะทางเศรษฐกิจ

๘ สมพร บุษราภิจ (2525 : 71-75) ให้ทัศนะเกี่ยวกับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุว่า การเปลี่ยนแปลงทางใจ กาย และสิ่งแวดล้อมทำให้ผู้สูงอายุมีทุกข์มากและเกิดโรคต่าง ๆ เช่น โรคจิต โรคสมองเสื่อม โรคกระแวง โรคซึมเศร้ามีปฏิกิริยาต่อความชรา และสภาพจิตที่เลวลงจากการเกษียณอายุ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดสุขภาพจิตของผู้สูงอายุเสื่อม ได้แก่ สุขภาพกายไม่สมบูรณ์ ไม่รู้จักทำตนให้เป็นสุข ไม่ผ่อนปรน ไม่ช่วยตนเอง หวาดระแวงโลก และผู้อื่น และการหลงคิดในความรุ่งเรืองของชีวิต ผู้สูงอายุจึงควรเตรียมตัวเอง เช่น ระวังรักษาสุขภาพ แสวงหาหลักประกันในเรื่องเงินทอง รู้จักสำรวจตนเกี่ยวกับความบกพร่องต่าง ๆ ไม่ยึดติดในวัย ปลุกฝังสิ่งที่ตั้งงามในชีวิต และพิจารณาชีวิตโดยการศึกษาปฏิบัติธรรม

๗ ลมไชย โยโยบิน (2532 : 62-63) กล่าวถึงปัญหาของผู้สูงอายุว่า มีทั้งร่างกายและจิตใจ ด้านร่างกายได้แก่ ระบบต่าง ๆ เสื่อมลง เช่น ระบบกระดูก ข้อ และเอ็น ระบบหายใจ ระบบไหลเวียนทางโลหิต ระบบทางเดินอาหาร ระบบสายตา เป็นต้น ปัญหาด้านสุขภาพจิต เช่น อังว้าง ว้าเหว่ ไม่อบอุ่น ผู้สูงอายุจึงควรรับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ออกกำลังกาย ทำงานอดิเรก ใช้เงินให้เหมาะกับรายได้อาจและควรตรวจสอบสุขภาพเป็นประจำ

๘ ศุภวัณษ์ พลายน้อย (2525 : 60-73) ศึกษาถึงปัญหาการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุ ผลการศึกษาสรุปว่า ผู้สูงอายุจะมีปัญหาในด้าน การปรับตัว เรื่องสุขภาพทางกายและจิตใจ และ ปัญหาด้านสังคม ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังมีความวิตกกังวล ไม่สามารถจะปรับตัวให้เข้ากับสภาวะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างเหมาะสม

เอกสารและงานวิจัยที่ผู้วิจัย ได้นำเสนอมาเป็นลำดับนั้น จะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มบุคคลที่มีคุณค่าต่อชาติและสังคมอย่างต่อเนื่อง แต่มีปัญหาเรื่องการไม่สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับวัยได้ ประกอบกับสภาพร่างกายเสื่อมถอยลง ภาวะทางจิตใจและสังคมก็ดูจะแปรปรวนตามไปด้วย ผู้วิจัยจึงใคร่ที่จะศึกษาสภาพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมือง ภูมิภาคอีสานตอนเหนือใน ลักษณะต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านวิถีการดำเนินชีวิต และปัจจัยแวดล้อมพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพื่อที่จะค้นหาคำอธิบายทั้งพฤติกรรมความเป็นอยู่ ตลอดจนปัญหาและข้อขัดข้องต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุประสบอยู่ในชีวิตประจำวัน ในอันที่จะหาแนวทางแก้ไข ช่วยเหลือหรือส่งเสริมตามควร แก่กรณี